

DEBATY

Balkany przed rocznicą wybuchu pierwszej wojny światowej. Czy protesty społeczne wywołają nowy konflikt? — **s. 38**

IDEE

Logika rewolucji
– prof. Friszke o przyczynach solidarnościowego zrywu, roli Kuronia i braku poparcia ze strony wsi — **s. 60**

KULTURA

Kina studyjne
– jak zmieniły się dawne Kina Dobrych Filmów? Czy nadal cieszą się popularnością? — **s. 86**

DODATEK SPECJALNY

Bagatela – nowe opowiadanie Andrzeja Muszyńskiego: „Jest przecież wiosna i ziemia buja się w słońcu” — **s. 56**

ZNAK

M I E S I Ę C Z N I K

Nr **708**

CENA: 19,90 ZŁ | VAT 5% (W PRENUMERACIE: 13 ZŁ)
MAJ (05) 2014 | NAKŁAD 2100 EGZ.

Wyobrazić sobie Boga dzisiaj

Skąd czerpiemy obraz
Boga i jak go tworzymy?
W kogo nie wierzą ateści?
Czy Zachód zafałszował obraz Boga?
Czego może nauczyć nas Wschód?

— **s. 4-35**

9 770044 488140

INDKS 383716
ISSN 0044-488X

Pierwszy opiniotwórczy magazyn na iPada

POBIERZ BEZPŁATNIE

Pobierz w
App Store

INSTYTUCJA FILMOWA
SILESIA FILM
WWW.SILESIAFILM.COM

Wspieramy
produkcję filmową

WWW.SILESIAFILMCOMMISSION.PL

Chronimy
dziedzictwo filmowe

WWW.FILMOTEKASLASKA.PL

Prowadzimy
kina artystyczne

KINO
KOSMOS

WWW.KOSMOS.KATOWICE.PL

Światowid

WWW.SWIATOWID.KATOWICE.PL

Kinoteatr
Rialto

WWW.RIALTO.KATOWICE.PL

KINO
JANOSIK

WWW.KINOJANOSIK.PL

KINO
BAŁTYK

WWW.KINOBAŁTYK.PL

DOMINIKA KOZŁOWSKA

Spojrzenie na Bałkany

W 1993 r. Stefan Wilkanowicz, ówczesny redaktor naczelny miesięcznika „Znak”, opublikował na łamach pisma *Bałkańskie medytacje*. Był to zapis doświadczeń z wyjazdu z konwojem pomocy humanitarnej do Pristiny. W stolicy Kosowa miało się też odbyć spotkanie w liczniejszym, kilkudziesięcioosobowym, francusko-polskim gronie, które chciało zwrócić uwagę zachodniej opinii publicznej na ten rejon, zagrożony wybuchem walk. Wówczas jeszcze wydawało się, że można im zapobiec. Ale wjazd do Kosowa okazał się niemożliwy. Dlatego niemal w ostatniej chwili podjęto decyzję o skierowaniu konwoju do Macedonii i odbycia spotkania w Skopje.

Po II wojnie światowej zwycięzcy komunismu narzucili republikom własną wizję przeszłości opartą na micie braterstwa i jedności. Mit, którego żywotność zapewniała jedynie brutalna przemoc, zaczął kruszeć wkrótce po śmierci byłego przywódcy Jugosławii Josipa Broz-Tito, dając początek procesowi rozpadu Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii. Patrząc z szerszej perspektywy, dzieje tego regionu to historia walk, przesuwanych granic, wędrówek i masowych ucieczek, zapóźnienia gospodarczego i społecznego. Na obecną sytuację wpływ miały turecka okupacja oraz rywalizacja o wpływy, w jakiej brały udział Turcja, Rosja, Austria, Węgry i Włochy, a także podziały religijne przeplacone z etnicznymi, kulturowymi i politycznymi.

Mogłoby się wydawać, że ostatnim aktem wojny, która wybuchła na Bałkanach po rozpadzie Jugosławii, było ogłoszenie przez Kosowo w lutym 2008 r. niepodległości. Wprawdzie republika Kosowa została uznana przez 105 ze 193 państw członkowskich ONZ, 23 z 28 Unii Europejskiej i 24 z 28 NATO, jednak część ekspertów podkreślała, że ONZ-owski protektorat prędzej czy później musiał dobiec końca. W miesięczniku „Znak” z września 2012 r., poświęconym tematowi konfliktów pamięci, powróciliśmy do pytań o sytuację na Bałkanach. Dubravko Lovrenović, mediewista i badacz Europy Środkowo-Wschodniej, profesor zwyczajny na uniwersytecie w Sarajewie, pisał: „osiągnięcie konsensusu wydaje się niemożliwe. Powodów jest wiele – różnice tożsamości politycznej, wykluczające się tradycje i poglądy na polityczną wizję państwa. Historia sprawiła, że społeczeństwo Bośni i Hercegowiny żyje dziś chęcią zemsty”.

Analizy prof. Lovrenovića okazują się, niestety, niezwykle trafne. Od kilku lat w Bośni, ale też w Czarnogórze, Kosowie i Serbii wzrasta liczba manifestacji. „Dopóki mają podłoże społeczno-ekonomiczne, a nie etniczne, raczej nie grożą kolejną wojną. Skutki i tak mogą być poważne” – pisze Dominika Ćosić w obszernym tekście *Bałkańska wiosna*, który otwiera Debata w najnowszym numerze miesięcznika „Znak”. Europa przygotowuje się właśnie do upamiętnienia 100. rocznicy wybuchu I wojny światowej, która – przypomnijmy – wypada 28 czerwca. Równocześnie naszą uwagę skupia sprawa przyszłości Ukrainy. Pod koniec maja odbędą się tam wybory prezydenckie. Nie może jednak umknąć naszej uwadze, że Bałkanom ponownie grozi destabilizacja. „Czas więc na redefinicję europejskiego podejścia do Bałkanów” – postuluje Dominika Ćosić.

FOT. JAN MOREK/PAP

TEMAT MIESIĄCA:
WYOBRAZIĆ SOBIE BOGA DZISIAJ

- Skąd czerpiemy obraz Boga i jak go tworzymy? Co to znaczy wierzyć w Boga osobowego? Dlaczego psychoanaliza nazywa Boga iluzją i obiektem przejściowym? W jakiego Boga nie wierzą ateści?
- 6 Grzech redukcjonizmu a śmierć Boga, *Fryderyk Hunia*
- 10 Debata „Znaku”: Obrazy Boga, *Bartłomiej Dobroczyński, Krzysztof Mech, Janusz Poniewierski, Karol Tarnowski, Justyna Siemienowicz, Piotr Sikora*
- 26 Boskość w tępych umysłach, *Z Aną-Marią Rizzuto rozmawia Łukasz Tischner*
- 32 Bóg niewierzących. Wyimek z badań socjologicznych, *Radosław Tyrula*

FOT. BOGDANKREZEL.COM

DEBATY

- 38 Bałkańska wiosna, *Dominika Ćosić*
- 45 Amok, *Paweł Słoi*
- 52 Lanie jako akt miłości?, *Anna Golus*

IDEE

- 60 Logika rewolucji, *Z Andrzejem Friszkiem rozmawia Jakub Muchowski*
- 71 Teologiczne *pars pro toto*, *Robert M. Rynkowski*
- 74 Demaskować, obnażać, odsłaniać w imię wyższych form życia, *Z Neilem Turnbullem rozmawia Miłosz Puczyłdowski*
- 80 Historyk nauki wstaje z fotela, *Z Jarosławem Włodarczykiem rozmawia Anna Mateja*

ŁUDZIE – KSIĄŻKI – ZDARZENIA

- 86 Nowa era kin studyjnych, *Anna Wróblewska*
- 96 „Różne smaki i sposoby”, *Dorota Kozicka*
- 100 Rewolucjonista po przejściach, *Michał Przeperski*
- 104 Niespalone notatki, *Janusz Poniewierski*
- 105 Niedokończona rozmowa, *Agnieszka Rzonca*
- 106 Okna, *Piotr Kosiewski*
- 114 Jezuita i franciszkanin, *Janusz Poniewierski*
- 115 „Przejmij się odpowiedzialnością”, *Jacek Maj*
- 118 Nagroda im. Ks. Stanisława Musiała, *Stanisław Krajewski, Mirosław Skrzypczyk*
- 123 Pamięć o Zagładzie i problemy tożsamości Polaków, *Zdzisław Mach*
- 125 Oczyszczenie sumień, *ks. Stanisław Musiał*

STAŁE RUBRYKI

- 36 *Józefa Hennelowa*: Coraz bliżej albo Coraz mniej
- 37 *Justyna Bargielska*: Z pułapki w pułapkę
- 112 *Jerzy Illg*: Mój przyjaciel wiersz

DODATEK SPECJALNY:

- 56 *Andrzej Muszyński*: Bagatela

FOT. JACEK WASZCZAK/REPORTER

ZNAK
M I E S I Ę C Z N I K

ul. Tadeusza Kościuszki 37, 30–105 Kraków
tel. (12) 61 99 530, fax (12) 61 99 502
www.miesiecznik.znak.com.pl
e-mail: miesiecznik@znak.com.pl

REDAKCJA: Marta Duch-Dyngosz, Dominika Kozłowska (REDAKTOR NACZELNA), Janusz Poniewierski, Agnieszka Rzonca, Justyna Siemienowicz, Krystyna Strączek, Karol Tarnowski, Henryk Woźniakowski

ZESPÓŁ: Wojciech Bonowicz, Bohdan Cywiński, Tomasz Fiałkowski, Tadeusz Gadacz, Jarosław Gowin, Stanisław Grygiel, ks. Michał Heller, Józefa Hennelowa, Wacław Hryniewicz OMI, Jerzy Illg, Piotr Kłodkowski, ks. Jan Kracik, Janina Ochojska-Okońska, bp Grzegorz Rys, Władysław Stróżewski, Stefan Wilkanowicz

WSPÓŁPRACA: Andrzej Brylak, Paulina Bulska, Piotr Cebo, Monika Gałka, Aleksander Gomola, Ilona Klimek, Elżbieta Kot, Cezary Kościelniak, Daniel Lis, Urszula Pieczek, Tomasz Ponikło, Jolanta Prochowicz, Adam Puchejda, Miłosz Puczyłdowski, Marcin Sikorski

OPIEKA ARTYSTYCZNA: Władysław Buchner

PROJEKT OKŁADKI: Władysław Buchner

SKŁAD I ŁAMANIE: Barbara Sadowska

PROJEKT GRAFICZNY PISMA: Marek Zalejski/Studio Q

KIEROWNIK PRODUKCJI: Magdalena Wojaczek

KOREKTA: Barbara Gąsiorowska

DRUK: Drukarnia Colonel, Kraków, ul. Dąbrowskiego 16

PROMOCJA I REKLAMA: Monika Gałka, tel. (12) 61 99 530, e-mail: galka@znak.com.pl

PRENUMERATA: Joanna Dyląg, tel. (12) 61 99 569, e-mail: dylag@znak.com.pl

Redakcja nie zwraca tekstów niezamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania i skracania. Redakcja nie odpowiada za treść zamieszczanych ogłoszeń. Rozpowszechnianie redakcyjnych materiałów publicystycznych bez zgody wydawcy jest zabronione.

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Wyobrazić sobie Boga dzisiaj

Kiedyś obraz był czymś niecodziennym. Dziś różnej maści obrazy zalewają nas w takim natężeniu, że niektórzy całkiem poważnie powątpiewają, czy istnieje coś poza nimi. Choć „wczoraj” i „dziś” bardzo się od siebie różnią, nie zmienia się to, że obrazy zarazem fascynują, jak i budzą nieufność. Wpatrujemy się w nie, ale i chcemy być od nich wolni. A obrazy Boga? Z nimi jeszcze większy kłopot, bo już samo słowo „Bóg” wydaje się tylko jednym z możliwych obrazów tego, co stara się pochwycić. „Do Boga stosują się wszystkie imiona i żadne” – ta apofatyczna formuła jest szczególnie aktualna dziś, gdy uczymy się mówić coraz to nowymi językami – o sobie, o świecie i o Bogu.

Skąd czerpiemy obraz Boga i jak go tworzymy?

Co to znaczy wierzyć w Boga osobowego?

Czy każdy ma jakiś obraz Boga?

Dlaczego psychoanaliza nazywa Boga iluzją
i obiektem przejściowym?

W jakiego Boga nie wierzą ateści?